

Household Saving and Debt in Thailand Before, During, and After the COVID-19 Pandemic: Evidence from Dynamic Pseudo-Panel Analysis

Hataichanok Lawanwisut^{1*} and Nattanicha Chairassamee²

¹ Master's Degree Student, Business Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand

² Department of Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: hataichanok.lawa@ku.th

ABSTRACT

This article aimed to study the factors affecting household savings and debt and compare these factors across different regions of Thailand before, during, and after the COVID-19 pandemic. While previous studies have largely examined household debt or savings in isolation and focused on single periods, this research fills a critical gap by investigating both dimensions simultaneously across multiple stages of the pandemic using repeated cross-sectional data. The study employed repeated cross-sectional secondary data collected every two years from 2013 to 2025. The data were analyzed using descriptive statistics and econometric analysis through the Dynamic Pseudo-Panel approach estimated by the Ordinary Least Squares (OLS) method with interaction terms. The results of the descriptive analysis indicated that most households had average income higher than total expenditure. However, household savings and debt differed across periods and regions, particularly during the COVID-19 pandemic when household debt increased while saving ability declined in some areas. In addition, differences in demographic and household characteristics were observed, which influenced household financial behavior. The econometric results revealed that factors associated with household savings included gender, age, number of income earners, income, consumption expenditure, non-consumption expenditure, and residential area. When the analysis was conducted by region, the household-level factors that were consistently associated with both household savings and household debt across all regions were the gender, age, household size, number of income earners, income, consumption expenditure, non-consumption expenditure, residential area, and debt repayment.

Keywords: Household Debt, Household Saving, Thailand, Dynamic Pseudo-Panel Analysis

เงินออมและหนี้สินของครัวเรือนในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19: หลักฐานเชิงประจักษ์จากการวิเคราะห์ข้อมูลแผงจำลองแบบพลวัต

หทัยชนก ลาวณียวิสุทธิ์^{1*} และ ณัฏฐณิชา ฉายรัมย์²

¹ นิสิตปริญญาโท สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

² ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: hataichonok.lawa@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเงินออมและหนี้สินของครัวเรือนในประเทศไทย และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อเงินออมและหนี้สินของครัวเรือนในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 งานวิจัยนี้ช่วยเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้ที่สำคัญ โดยศึกษาทั้งสองมิติร่วมกัน ตลอดช่วงเวลาต่าง ๆ ของการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ด้วยการใช้ข้อมูลทฤษฎีแบบ Repeated cross-sectional ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 – 2568 จะมีการเก็บรวบรวมข้อมูลทุก 2 ปี รวมทั้งสิ้น 7 ช่วงเวลา ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย เงินออม หนี้สิน เพศของหัวหน้าครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกของครัวเรือน รายได้ ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภค ค่าใช้จ่ายที่ไม่ใช่อุปโภคบริโภค การชำระหนี้ครัวเรือน เขตที่อยู่อาศัย และจำนวนผู้ทำงานหารรายได้ การวิเคราะห์ใช้สถิติเชิงพรรณนาและวิธีเศรษฐมิติ โดยใช้ Dynamic Pseudo-Panel ในการประมาณค่าด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด ร่วมกับตัวแปรปฏิสัมพันธ์ (Interaction term) ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยสูงกว่ารายจ่ายรวม อย่างไรก็ตาม ระดับเงินออมและหนี้สินของครัวเรือนมีความแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา โดยเฉพาะในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ครัวเรือนมีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นและความสามารถในการออมลดลง นอกจากนี้ ยังพบความแตกต่างด้านลักษณะประชากร เศรษฐกิจ และโครงสร้างครัวเรือน ซึ่งอาจส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเงินของครัวเรือน และทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างเงินออมและหนี้สินกับตัวแปรอิสระในทั้ง 3 ช่วงเวลาของภาพรวมทั่วประเทศ พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับเงินออม ได้แก่ เพศ อายุ จำนวนผู้หารรายได้ รายได้ ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภค ค่าใช้จ่ายที่ไม่ใช่อุปโภคบริโภค และเขตที่อยู่อาศัย ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับหนี้สิน ได้แก่ อายุ จำนวนสมาชิก จำนวนผู้หารรายได้ ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภค ค่าใช้จ่ายที่ไม่ใช่อุปโภคบริโภค และการชำระหนี้สิน เมื่อพิจารณาตามภูมิภาค ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับเงินออมและหนี้สินร่วมกันในทุกภูมิภาคเหมือนกัน ได้แก่ เพศ อายุ จำนวนสมาชิก จำนวนผู้หารรายได้ รายได้ ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภค ค่าใช้จ่ายที่ไม่ใช่อุปโภคบริโภค เขตที่อยู่อาศัย และการชำระหนี้สิน

คำสำคัญ: เงินออมครัวเรือน, หนี้สินครัวเรือน, ประเทศไทย, การวิเคราะห์ข้อมูลแผงจำลองแบบพลวัต

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

สถานะทางการเงินของครัวเรือน เป็นปัจจัยสำคัญที่สะท้อนความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับฐานราก และมีบทบาทต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจมหภาคของประเทศ ตลอดหลายปีที่ผ่านมา ประเทศไทยเผชิญภาวะเศรษฐกิจเปราะบางจากหลายปัจจัย อาทิ การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ภาวะเงินเฟ้อ ต้นทุนพลังงานที่เพิ่มขึ้น และรายได้ของประชาชนที่ไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพ ส่งผลให้ครัวเรือนจำนวนมากประสบข้อจำกัดทางการเงิน ทั้งการขาดสภาพคล่อง ภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้น และการขาดเงินออมเพื่อรองรับเหตุการณ์ไม่คาดคิด สะท้อนความเปราะบางของระบบการเงินภาคครัวเรือนอย่างชัดเจน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2565)

ปัญหาหนี้ครัวเรือนในประเทศไทย ยังคงอยู่ในระดับสูงและส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในระยะยาว โดยในช่วงปี พ.ศ. 2556 – 2568 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปี พ.ศ. 2556 จากโครงการรถยนต์

คันแรกของรัฐบาลในช่วงปี พ.ศ. 2554–2555 ซึ่งกระตุ้นให้ประชาชนเร่งซื้อรถยนต์เป็นจำนวนมาก จากข้อมูลของธนาคารแห่งประเทศไทย (2568) พบว่า สัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศในปี พ.ศ. 2556 อยู่ที่ร้อยละ 79.9 และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงไตรมาสที่ 1 ของปี พ.ศ. 2564 ที่ร้อยละ 95.5 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 อย่างรุนแรง อย่างไรก็ตาม หลังจากนั้นสัดส่วนหนี้ครัวเรือนมีแนวโน้มลดลงจากการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจภายหลังการแพร่ระบาด ซึ่งส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ของไทยขยายตัวตามการฟื้นตัวของภาคการท่องเที่ยวและการบริโภคภายในประเทศ ประกอบกับสถาบันการเงินเพิ่มความเข้มงวดในการปล่อยสินเชื่อ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูง ส่งผลให้การขยายตัวของสินเชื่อเพื่อการบริโภคชะลอตัวลง นอกจากนี้มาตรการช่วยเหลือจากภาครัฐและธนาคารแห่งประเทศไทย อาทิ โครงการพักชำระหนี้ การปรับโครงสร้างหนี้ และการรีไฟแนนซ์ด้วยอัตราดอกเบี้ยต่ำ มีส่วนช่วยบรรเทาภาระทางการเงินและจำกัดการก่อหนี้ใหม่ในบางกลุ่ม ส่งผลให้ในปี พ.ศ. 2566 และ 2568 สัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อ GDP ลดลงมาอยู่ที่ร้อยละ 91.3 และ 86.7 ตามลำดับ แม้จะลดลงเล็กน้อย แต่ยังคงอยู่ในระดับสูงเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานสากล (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2568)

สินทรัพย์ทางการเงิน เป็นเครื่องมือสำคัญในการรองรับความเสี่ยง เสริมสร้างสภาพคล่อง และสร้างความมั่นคงทางการเงินในระยะยาว อย่างไรก็ตาม ครัวเรือนไทยจำนวนมากยังประสบปัญหาในการสะสมสินทรัพย์ทางการเงินจากรายได้ที่อยู่ในระดับต่ำและไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพ รวมถึงภาระหนี้ครัวเรือนที่อยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะช่วงปี พ.ศ. 2556 – 2568 ซึ่งเศรษฐกิจไทยเผชิญความผันผวนจากปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ เช่น วิกฤตโควิด-19 และการปรับตัวสูงขึ้นของค่าครองชีพ จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2568) พบว่า รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนไทยในปี พ.ศ. 2556 อยู่ที่ 25,194 บาทต่อเดือน และเพิ่มขึ้นเป็น 28,308 บาทต่อเดือน ในปี พ.ศ. 2568 อย่างไรก็ตาม ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนเพิ่มขึ้นในทิศทางเดียวกัน ทำให้ส่วนต่างรายได้ที่สามารถนำไปออมไม่ได้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ขณะเดียวกัน ภาระหนี้ครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่องสะท้อนว่ารายได้จำนวนมากถูกนำไปชำระหนี้ มากกว่าการสะสมเป็นสินทรัพย์ทางการเงินที่สามารถสร้างผลตอบแทนได้ นอกจากนี้ การถือครองสินทรัพย์ทางการเงินของครัวเรือนไทยยังอยู่ในระดับต่ำ และมีความเหลื่อมล้ำสูง โดยร้อยละ 40 ของครัวเรือนถือครองสินทรัพย์ทางการเงินในสัดส่วนต่ำกว่าร้อยละ 10 ของภาระหนี้ที่มีอยู่ อีกทั้งสินทรัพย์ทางการเงินยังกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มครัวเรือนรายได้สูง โดยเฉพาะกลุ่มร้อยละ 20 แรกของประเทศ ขณะที่ครัวเรือนรายได้น้อยส่วนใหญ่แทบไม่มีการถือครองสินทรัพย์ทางการเงินเลย

เมื่อพิจารณาในแต่ละภูมิภาคช่วงปี พ.ศ. 2556 – 2568 พบว่า รายได้เฉลี่ยในระยะยาวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ขณะที่ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเพิ่มขึ้นตาม ทำให้เงินคงเหลือในการออมเฉลี่ยประมาณ 5,000 – 6,000 บาทต่อเดือน โดยครัวเรือนภาคใต้มีเงินออมมากกว่าภูมิภาคอื่น เนื่องจากมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้ต่ำที่สุดในแต่ละปี ขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรุงเทพมหานครและ 3 จังหวัด (นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ) มีเงินอมน้อยกว่าภูมิภาคอื่น เนื่องจากมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้มากที่สุดในแต่ละปี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2568)

หนี้สินเฉลี่ยของครัวเรือนในประเทศไทยแตกต่างกันอย่างชัดเจนเมื่อจำแนกตามภูมิภาค โดยแต่ละภูมิภาคมีระดับหนี้สินและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกัน กล่าวคือ กรุงเทพมหานครและ 3 จังหวัด (นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ) มีหนี้สินเฉลี่ยสูงกว่าภูมิภาคอื่นในหลายปี ขณะที่ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ มีระดับหนี้สินและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกัน สะท้อนว่าครัวเรือนในแต่ละภูมิภาคเผชิญบริบททางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน ทั้งด้านโครงสร้างการประกอบอาชีพ ระดับรายได้ ค่าครองชีพ และโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุน ส่งผลให้พฤติกรรมทางการเงินและภาระหนี้สินของครัวเรือนแตกต่างกันตามพื้นที่ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2568)

จากสถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนความเปราะบางทางการเงินของครัวเรือนไทยที่ยังคงอยู่ในระดับสูง แม้เศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวภายหลังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อเงินออมและหนี้สินของครัวเรือนไทยในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมทางการเงินระหว่างช่วงเวลา อย่างไรก็ตาม ข้อมูลไม่สามารถติดตามตัวอย่างเดิมในระยะยาวได้ จึงนำ Dynamic Pseudo-Panel มาช่วยจัดกลุ่มข้อมูลให้มีลักษณะใกล้เคียงกัน เพื่อวิเคราะห์ต่อเนื่องตามระยะเวลา โดยผลการศึกษาจะช่วยให้เข้าใจพลวัตทางการเงินของครัวเรือนและเป็นแนวทางกำหนดนโยบายเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเงินออมและหนี้สินของครัวเรือนในประเทศไทยในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อเงินออมและหนี้สินของครัวเรือนในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19

กรอบแนวคิดในการวิจัย

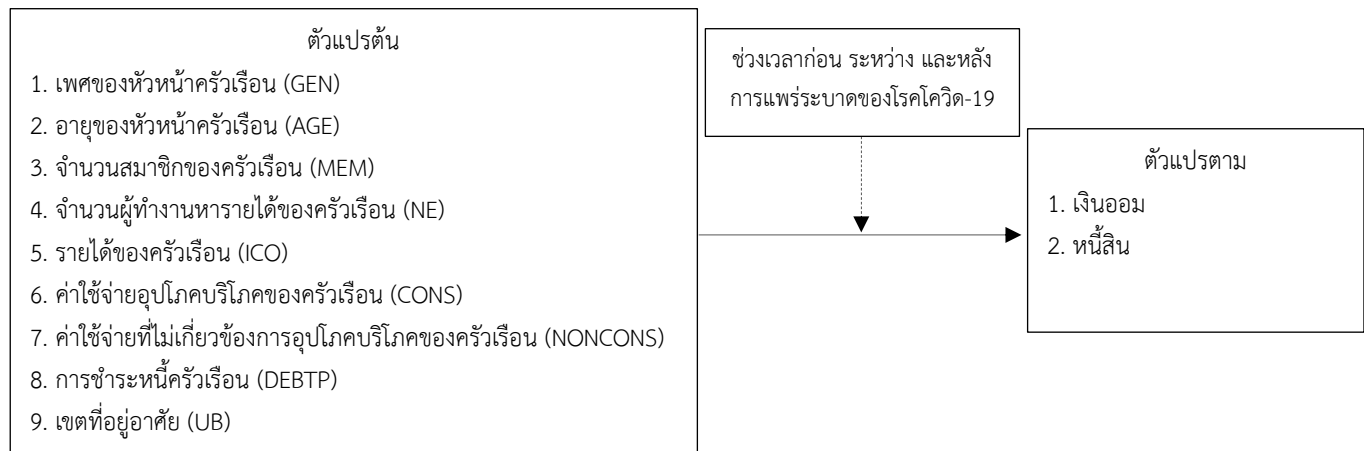
จากการทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยครั้งนี้เชื่อมโยงกับทฤษฎีการบริโภคตามสมมติฐานรายได้สมบูรณ์ กล่าวคือ เมื่อรายได้เพิ่มขึ้น การบริโภคจะเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่น้อยกว่า โดยครัวเรือนที่มีรายได้น้อยมีแนวโน้มการบริโภคส่วนเพิ่มสูงกว่าครัวเรือนที่มีรายได้สูง เนื่องจากครัวเรือนที่มีรายได้น้อยมีค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน ส่วนต่างจึงเป็นเงินออม (Keynes, 1936) รวมถึงทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิต ซึ่งอธิบายว่าครัวเรือนจะวางแผนการบริโภคและเงินออมให้เหมาะสมกับช่วงวัย โดยช่วงเริ่มทำงานเป็นช่วงที่รายได้อาจไม่เพียงพอค่าใช้จ่าย จึงมีการกู้ยืม ต่อมาในช่วงวัยกลางคน รายได้เริ่มเพิ่มขึ้น ทำให้สามารถมีเงินออมสะสมเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในวัยชราที่มีรายได้น้อยลง (Ando & Modigliani, 1963) นอกจากนี้ Engel's Law อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างระดับรายได้และค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ซึ่งสะท้อนความสามารถในการออมของครัวเรือน (Engel, 1857)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สามารถจัดกลุ่มตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับเงินออมและหนี้สินของครัวเรือนได้ 2 กลุ่ม โดยกลุ่มแรก ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ งานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากรศาสตร์และเงินออม โดย Tafa et al. (2022) พบว่า เพศหญิงมีแนวโน้มมีเงินออมมากกว่าเพศชาย ขณะเดียวกัน ศศิวิมล วรณศิริปิณฑวัฒน์ (2563) พบว่า เพศหญิงมีแนวโน้มมีเงินออมมากกว่าเพศชาย เขตที่อยู่อาศัยของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออม แต่ในทางกลับกัน อายุของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงลบกับเงินออม ขณะที่ Bui et al. (2024) พบว่า อายุของหัวหน้าครัวเรือนและเขตที่อยู่อาศัยของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออม นอกจากนี้ Kiran & Dhawan (2015) พบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีแนวโน้มทำให้เงินออมลดลง ต่อมางานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากรศาสตร์และหนี้สิน โดย และ อธิพันธ์ วรรณสุริยะ (2567ข) พบว่า เพศชายมีแนวโน้มมีหนี้สินมากกว่าเพศหญิง และอายุของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับหนี้สิน แต่ในทางกลับกัน ศศิชา หมดมลทิล และศิวพงศ์ อีรอำพน (2568) พบว่า เพศชายมีแนวโน้มมีหนี้สินน้อยกว่าเพศหญิง และอายุของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์ทางลบกับหนี้สิน ขณะเดียวกัน กมลพรรณ โคจรตระกูล และศิวพงศ์ อีรอำพน (2566) พบว่า อายุของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์ทางลบกับหนี้สิน และจำนวนสมาชิกของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับหนี้สิน ขณะที่ ปรีศนา ส่งศรี และคณะ (2566) พบว่า เพศของหัวหน้าครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน และจำนวนสมาชิกของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับหนี้สิน

กลุ่มต่อมา ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับเงินออม ดังนี้ Tafa et al. (2022) และ Bui et al. (2024) พบว่า รายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับเงินออม ขณะเดียวกัน นันทกา นันทวิสัย (2552) พบว่า รายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออม ส่วนค่าใช้จ่ายในการบริโภคอุปโภคและจำนวนการชำระหนี้สินมีความสัมพันธ์เชิงลบกับเงินออม และอธิพันธ์ วรรณสุริยะ (2567ก) พบว่า จำนวนผู้หารายได้ของครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน และเขตที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออม แต่ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงลบกับเงินออม ขณะที่ Sumastuti (2024) พบว่า รายได้และค่าใช้จ่ายของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออม ต่อมางานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับหนี้สิน ภัทรนันท์ สงวนวัฒนาภิรักษ์ และคณะ (2566) และอธิพันธ์ วรรณสุริยะ (2567ข) พบว่า รายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับหนี้สิน นอกจากนี้ กมลพรรณ โคจรตระกูล และศิวพงศ์ อีรอำพน (2566) พบว่า รายได้ต่อเดือน ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคต่อเดือน และค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภคต่อเดือนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับหนี้สิน ขณะเดียวกัน กานต์พิชชา กองคนขวา และคณะ (2564) พบว่า ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภค

ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับหนี้สิน ขณะที่ ปริศนา ส่งศรี และคณะ (2566) พบว่า รายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับหนี้สิน แต่จำนวนผู้หารายได้ในครัวเรือนไม่นับสำคัญทางสถิติกับหนี้สิน

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยจึงกำหนดตัวแปรในการหาความสัมพันธ์เงินออมและหนี้สิน และกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลทุติยภูมิ จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน (The Household Socio-Economic Survey) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งเป็นข้อมูลรายครัวเรือน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 ถึง 2568 อย่างไรก็ตามข้อมูลเก็บรวบรวมทุก 2 ปี ดังนั้นการศึกษานี้จึงใช้ข้อมูลจำนวนทั้งหมด 7 ปี โดยเป็นข้อมูลประเภท Repeated cross-sectional Data ซึ่งครอบคลุมช่วงก่อนการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 คือ ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2556 – 2562 โดยใช้ช่วงปี ได้แก่ ปี พ.ศ. 2556, 2558, 2560 และ 2562 รวมทั้งหมด 174,934 ครัวเรือน ช่วงระหว่างการแพร่ระบาดของโรค คือ ช่วงปี พ.ศ. 2564 รวมทั้งหมด 46,840 ครัวเรือน และช่วงหลังจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 คือ ช่วงปี พ.ศ. 2566 และ 2568 รวมทั้งหมด 100,298 ครัวเรือน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การศึกษาเปรียบเทียบเงินออมและหนี้สินของครัวเรือนในประเทศไทยช่วงก่อน ระหว่าง และหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายลักษณะครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่ามากที่สุด (Maximum) ค่าน้อยที่สุด (Minimum) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2.2 การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อเงินออมและหนี้สินของครัวเรือนในประเทศไทยในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 นั้น ได้ใช้ Dynamic Pseudo-Panel ในการประมาณค่าด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares: OLS) ร่วมกับตัวแปรปฏิสัมพันธ์ (Interaction term) ตามแนวทางของ Deaton (1985) เพื่อสร้างชุดข้อมูล ซึ่งเรียกว่า “ข้อมูลแผงจำลอง (Pseudo-Panel data set)” และเนื่องจากตัวแปรต้นมีตัวแปรทางการเงินของครัวเรือน ซึ่งข้อมูลมีความแตกต่างกันค่อนข้างสูง จึงได้กำหนดข้อมูลที่ติดลบเป็นค่าสูญหาย (Missing values) โดยตัวแปรที่ทำการตัดค่าติดลบ ได้แก่ รายได้ของครัวเรือน ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคของครัวเรือน ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอุปโภคบริโภคของครัวเรือน และการชำระหนี้ครัวเรือน และทำการแปลงให้อยู่ในรูปของลอการิทึมธรรมชาติ (Natural Logarithm: ln) เพื่อลดความเบ้ของข้อมูลและลดผลกระทบจากกลุ่มตัวอย่างที่มีมูลค่าผิดปกติ

3. สมมติฐานการวิจัย

จากความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม โดยใช้ Dynamic Pseudo-Panel ในการประมาณค่า ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares: OLS) ร่วมกับตัวแปรปฏิสัมพันธ์ (Interaction term) ได้กำหนดสมมติฐาน ดังนี้

เพศของหัวหน้าครัวเรือน (GEN):

$\beta_1 > 0$ (S) คือ เพศหญิงมีแนวโน้มการออมที่มากกว่าเพศชาย

$\beta_1 < 0$ (D) คือ เพศหญิงมีแนวโน้มมีหนี้สินที่น้อยกว่าเพศชาย

อายุของหัวหน้าครัวเรือน (AGE):

$\beta_2 > 0$ (S) คือ อายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนที่มากขึ้นมีแนวโน้มการออมที่มากขึ้น

$\beta_2 < 0$ (D) คือ อายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนที่มากขึ้นมีแนวโน้มมีหนี้สินที่น้อยลง

จำนวนสมาชิกของครัวเรือน (MEM):

$\beta_3 < 0$ (S) คือ จำนวนสมาชิกเฉลี่ยของครัวเรือนที่มากขึ้นมีแนวโน้มการออมที่น้อยลง

$\beta_3 > 0$ (D) คือ จำนวนสมาชิกเฉลี่ยของครัวเรือนที่มากขึ้นมีแนวโน้มมีหนี้สินที่มากขึ้น

รายได้ของครัวเรือน (ICO):

$\beta_4 > 0$ (S) คือ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนที่มากขึ้นมีแนวโน้มการออมที่มากขึ้น

$\beta_4 < 0$ (D) คือ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนที่มากขึ้นมีแนวโน้มมีหนี้สินที่น้อยลง

ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคของครัวเรือน (CONS):

$\beta_5 < 0$ (S) คือ ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคเฉลี่ยของครัวเรือนที่มากขึ้นมีแนวโน้มการออมที่น้อยลง

$\beta_5 > 0$ (D) คือ ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคเฉลี่ยของครัวเรือนที่มากขึ้นมีแนวโน้มมีหนี้สินที่มากขึ้น

ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอุปโภคบริโภคของครัวเรือน (NONCONS):

$\beta_6 < 0$ (S) คือ ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยของครัวเรือนที่มากขึ้นมีแนวโน้มการออมที่น้อยลง

$\beta_6 > 0$ (D) คือ ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยของครัวเรือนที่มากขึ้นมีแนวโน้มมีหนี้สินที่มากขึ้น

การชำระหนี้ครัวเรือน (DEBTP):

$\beta_7 < 0$ (S) คือ การชำระหนี้ครัวเรือนเฉลี่ยที่มากขึ้นมีแนวโน้มการออมที่น้อยลง

$\beta_7 > 0$ (D) คือ การชำระหนี้ครัวเรือนเฉลี่ยที่มากขึ้นมีแนวโน้มมีหนี้สินที่น้อยลง

จำนวนผู้ทำงานหารรายได้ของครัวเรือน (NE):

$\beta_8 > 0$ (S) คือ จำนวนผู้ทำงานหารรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนที่มากขึ้นมีแนวโน้มการออมที่มากขึ้น

$\beta_8 < 0$ (D) คือ จำนวนผู้ทำงานหารรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนที่มากขึ้นมีแนวโน้มมีหนี้สินที่น้อยลง

เขตที่อยู่อาศัย (UB):

$\beta_9 < 0$ (S) คือ เขตที่อยู่อาศัยในเมืองมีแนวโน้มการออมที่น้อยกว่าเขตที่อยู่อาศัยนอกเมือง

$\beta_9 > 0$ (D) คือ เขตที่อยู่อาศัยในเมืองมีแนวโน้มมีหนี้สินที่มากกว่าเขตที่อยู่อาศัยนอกเมือง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ ประเภท Repeated cross-sectional แบบรายปี โดยตัวแปรที่ใช้ในการศึกษานำมาจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน (The Household Socio-Economic Survey) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งเป็นข้อมูลรายครัวเรือน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 - 2568 อย่างไรก็ตาม ข้อมูลรายได้ หนี้สิน และค่าใช้จ่ายของครัวเรือนมีการเก็บรวบรวมข้อมูลทุก 2 ปี รวมทั้งสิ้น 7 ช่วงเวลา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เพื่ออธิบายลักษณะครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่ามากที่สุด ค่าน้อยที่สุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อมูลที่เป็นข้อมูลประเภท Repeated cross-sectional Data กล่าวคือ มีการเก็บข้อมูลทุกปี แต่เป็นการสุ่มตัวอย่างครัวเรือนใหม่ในแต่ละครั้ง ทำให้ไม่สามารถติดตามครัวเรือนเดิมได้ ดังนั้น เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อเงินออมและหนี้สินของครัวเรือนในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 การศึกษาครั้งนี้ใช้ “ข้อมูลแผงจำลอง (Dynamic Pseudo-Panel)” ในการประมาณค่าด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares: OLS) ร่วมกับตัวแปรปฏิสัมพันธ์ (Interaction term) โดยการนำข้อมูลมาจัดกลุ่มเป็น Cohorts ตามลักษณะที่ไม่เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา โดยการศึกษาครั้งนี้เลือกใช้ ปีเกิด โดยเรียกว่า กลุ่มรุ่นเกิด (Birth-year cohorts) ซึ่งคำนวณกลุ่มจากปีสำรวจจบด้วยอายุของหัวหน้าครัวเรือน ทำให้ครัวเรือนที่มีปีเกิดเดียวกันถูกจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ดังนั้น จำนวนข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา 322,072 ครัวเรือน โดยข้อมูลก่อนตัดค่าสูญหายมีทั้งหมด 99 รุ่น (กำหนดตามปีเกิดรายปี) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด 7 ปี ทั้งนี้ จำนวนตัวอย่างในแต่ละแบบจำลองแตกต่างกันเล็กน้อย (596–621 ตัวอย่าง) เนื่องจากบางตัวแปรมีค่าสูญหาย และขนาดของแต่ละ Cohort ต้องมีจำนวนสมาชิกไม่น้อยกว่า 500 คน ซึ่งจะถือว่าเพียงพอต่อการวิเคราะห์เชิงสถิติ (Verbeek, 1993)

วิธีข้างต้น จะทำให้กลุ่มรุ่นเกิด (Birth-year cohorts) ทำหน้าที่เป็นมิติภาคตัดขวางของข้อมูลแผง และติดตามข้อมูลของแต่ละรุ่นเกิดตามช่วงเวลา (Time dimension) ทำให้สามารถจำลองการติดตามพฤติกรรมของกลุ่มคนรุ่นเดียวกันในช่วงเวลาต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง เสมือนเป็นข้อมูลแผงจริง (Panel data) โดยค่าของแต่ละตัวแปรได้จากการนำค่าของตัวแปรในแต่ละกลุ่มรุ่นเกิดนำมาหาค่าเฉลี่ยของกลุ่ม เพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อ และเนื่องจากการวิเคราะห์มีการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา เฉพาะเมื่อเปรียบเทียบ ก่อน ระหว่าง และหลังการแพร่ระบาดของโควิด ทำให้มีการใส่ค่าปฏิสัมพันธ์ (Interaction term) ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม โดยกำหนดให้ก่อนปีพ.ศ. 2562 หรือช่วงก่อนโควิด (Pre) เป็นช่วงเวลาฐาน ในขณะที่ปีพ.ศ. 2564 ช่วงระหว่างโควิด-19 (During) และปีพ.ศ. 2566 และ 2568 หรือช่วงหลังโควิด (Post) โดยสามารถแสดงสมการได้ดังนี้

$$\ln S_{ct} = \alpha_{ct} + \beta_1 \overline{GEN}_{ct} + \beta_2 \overline{AGE}_{ct} + \beta_3 \overline{MEM}_{ct} + \beta_4 \ln \overline{ICO}_{ct} + \beta_5 \ln \overline{CONS}_{ct} + \beta_6 \ln \overline{NONCONS}_{ct} \\ + \beta_7 \ln \overline{DEBTP}_{ct} + \beta_8 \overline{NE}_{ct} + \beta_9 \overline{UB}_{ct} + \beta_{10} \text{During}_t + \beta_{11} \text{Post}_t + \beta_{12} (\overline{GEN}_{ct} \times \text{During}_t) \\ + \beta_{13} (\overline{GEN}_{ct} \times \text{Post}_t) + \beta_{14} (\overline{AGE}_{ct} \times \text{During}_t) + \beta_{15} (\overline{AGE}_{ct} \times \text{Post}_t) \\ + \beta_{16} (\overline{MEM}_{ct} \times \text{During}_t) + \beta_{17} (\overline{MEM}_{ct} \times \text{Post}_t) + \beta_{18} (\ln \overline{ICO}_{ct} \times \text{During}_t) \\ + \beta_{19} (\ln \overline{ICO}_{ct} \times \text{Post}_t) + \beta_{20} (\ln \overline{CONS}_{ct} \times \text{During}_t) + \beta_{21} (\ln \overline{CONS}_{ct} \times \text{Post}_t) \\ + \beta_{22} (\ln \overline{NONCONS}_{ct} \times \text{During}_t) + \beta_{23} (\ln \overline{NONCONS}_{ct} \times \text{Post}_t) \\ + \beta_{24} (\ln \overline{DEBTP}_{ct} \times \text{During}_t) + \beta_{25} (\ln \overline{DEBTP}_{ct} \times \text{Post}_t) + \beta_{26} (\overline{NE}_{ct} \times \text{During}_t) \\ + \beta_{27} (\overline{NE}_{ct} \times \text{Post}_t) + \beta_{28} (\overline{UB}_{ct} \times \text{During}_t) + \beta_{29} (\overline{UB}_{ct} \times \text{Post}_t) + \mu_{ct} + \varepsilon_{ct} + \gamma_t$$

$$\ln D_{ct} = \alpha_{ct} + \beta_1 \overline{GEN}_{ct} + \beta_2 \overline{AGE}_{ct} + \beta_3 \overline{MEM}_{ct} + \beta_4 \ln \overline{ICO}_{ct} + \beta_5 \ln \overline{CONS}_{ct} + \beta_6 \ln \overline{NONCONS}_{ct} \\ + \beta_7 \ln \overline{DEBTP}_{ct} + \beta_8 \overline{NE}_{ct} + \beta_9 \overline{UB}_{ct} + \beta_{10} \text{During}_t + \beta_{11} \text{Post}_t \\ + \beta_{12} (\overline{GEN}_{ct} \times \text{During}_t) + \beta_{13} (\overline{GEN}_{ct} \times \text{Post}_t) + \beta_{14} (\overline{AGE}_{ct} \times \text{During}_t) \\ + \beta_{15} (\overline{AGE}_{ct} \times \text{Post}_t) + \beta_{16} (\overline{MEM}_{ct} \times \text{During}_t) + \beta_{17} (\overline{MEM}_{ct} \times \text{Post}_t) \\ + \beta_{18} (\ln \overline{ICO}_{ct} \times \text{During}_t) + \beta_{19} (\ln \overline{ICO}_{ct} \times \text{Post}_t) + \beta_{20} (\ln \overline{CONS}_{ct} \times \text{During}_t) \\ + \beta_{21} (\ln \overline{CONS}_{ct} \times \text{Post}_t) + \beta_{22} (\ln \overline{NONCONS}_{ct} \times \text{During}_t) \\ + \beta_{23} (\ln \overline{NONCONS}_{ct} \times \text{Post}_t) + \beta_{24} (\ln \overline{DEBTP}_{ct} \times \text{During}_t) \\ + \beta_{25} (\ln \overline{DEBTP}_{ct} \times \text{Post}_t) + \beta_{26} (\overline{NE}_{ct} \times \text{During}_t) + \beta_{27} (\overline{NE}_{ct} \times \text{Post}_t) \\ + \beta_{28} (\overline{UB}_{ct} \times \text{During}_t) + \beta_{29} (\overline{UB}_{ct} \times \text{Post}_t) + \mu_{ct} + \varepsilon_{ct} + \gamma_t$$

โดยที่ $\ln S_{ct}$ = ลอการิทึมของค่าเฉลี่ยเงินออมของกลุ่ม cohort ในปี t

$\ln D_{ct}$ = ลอการิทึมของค่าเฉลี่ยหนี้สินของกลุ่ม cohort ในปี t

$\overline{GEN}_{ct}$ = ค่าเฉลี่ยเพศของหัวหน้าครัวเรือนของกลุ่ม cohort ในปี t

$\overline{AGE}_{ct}$	= อายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนของกลุ่ม cohort ในปีที่ t
$\overline{MEM}_{ct}$	= จำนวนสมาชิกเฉลี่ยของครัวเรือนของกลุ่ม cohort ในปีที่ t
$\overline{NE}_{ct}$	= จำนวนผู้ทำงานหารายได้เฉลี่ยของครัวเรือนของกลุ่ม cohort ในปีที่ t
$\overline{\ln ICO}_{ct}$	= ลอการิทึมของรายได้เฉลี่ยครัวเรือนของกลุ่ม cohort ในปีที่ t
$\overline{\ln CONS}_{ct}$	= ลอการิทึมของค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคเฉลี่ยของครัวเรือนของกลุ่ม cohort ในปีที่ t
$\overline{\ln NONCONS}_{ct}$	= ลอการิทึมของค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอุปโภคบริโภค เฉลี่ยของครัวเรือนของกลุ่ม cohort ในปีที่ t
$\overline{\ln DEBTP}_{ct}$	= ลอการิทึมของการชำระหนี้ครัวเรือนเฉลี่ยของกลุ่ม cohort ในปีที่ t
$\overline{UB}_{ct}$	= เขตที่อยู่อาศัยเฉลี่ยของกลุ่ม cohort ในปีที่ t
During_t	= ตัวแปรหุ่นแสดงช่วงเวลาระหว่างโควิด ซึ่งกำหนดให้เท่ากับ 1 หากเป็นปีพ.ศ. 2564 และกำหนดให้เท่ากับ “ศูนย์” หากเป็นช่วงเวลาอื่น
Post_t	= ตัวแปรหุ่นแสดงช่วงเวลาหลังโควิด ซึ่งกำหนดให้เท่ากับ 1 หากเป็นปีพ.ศ. 2566 และ 2568 และกำหนดให้เท่ากับ “ศูนย์” หากเป็นช่วงเวลาอื่น
μ_{ct}	= ผลกระทบที่ไม่เปลี่ยนแปลงตามเวลาในแต่ละ Cohort (Cohort fixed effect)
ε_{ct}	= ค่าคลาดเคลื่อน
γ_t	= ผลกระทบเฉพาะปี

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการเปรียบเทียบเงินออมและหนี้สินของครัวเรือนในประเทศไทยในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19

สำหรับการศึกษาเปรียบเทียบเงินออมและหนี้สินของครัวเรือนในประเทศไทยในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 พบว่า ทั้ง 3 ช่วงเวลา หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 61.01, 57.35 และ 55.04 ตามลำดับ อายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนเท่ากับ 54.11, 56.19 และ 55.61 ปี ตามลำดับ ช่วงเวลา สะท้อนว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคนถึงวัยสูงอายุ นอกจากนี้ ครัวเรือนมีจำนวนสมาชิกเฉลี่ย 2.86, 2.79 และ 2.61 คน ตามลำดับช่วงเวลา และมีผู้ทำงานหารายได้เฉลี่ย 1.64, 1.58 และ 1.50 คน ตามลำดับช่วงเวลา ซึ่งบ่งชี้ถึงภาวะพึ่งพิงภายในครัวเรือน สำหรับเขตที่อยู่อาศัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลในทุกช่วงเวลา

ครัวเรือนมีค่าเฉลี่ยรายได้ในช่วง 25,673.37 – 27,562.12 บาท รายได้ที่มีค่าสูงสุดเท่ากับ 8,820,684 บาท แต่ในทางกลับกัน รายได้ที่มีค่าต่ำสุดมีค่าเท่ากับ 0 บาท ซึ่งสะท้อนได้ว่า ความแตกต่างและการกระจายตัวของรายได้ค่อนข้างมาก สำหรับค่าใช้จ่ายของครัวเรือน พบว่า ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคเฉลี่ยตั้งแต่ 10,337.99 – 10,987.28 บาท และค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยตั้งแต่ 2,542.1 – 2,782.66 บาท โดยเมื่อพิจารณาร่วมกันพบว่า ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนยังต่ำกว่ารายได้เฉลี่ย ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพในการคงเหลือรายได้สำหรับการออมหรือใช้จ่ายในด้านอื่นของครัวเรือน

การชำระหนี้ของครัวเรือนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องตลอดทั้ง 3 ช่วงเวลา โดยมีค่าสูงสุดในช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 ลดลงในช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 และมีค่าต่ำสุดในช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 เมื่อพิจารณาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่า ช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 มีค่าสูงที่สุด สะท้อนถึงความแตกต่างของการชำระหนี้ระหว่างครัวเรือนที่ค่อนข้างมาก ขณะที่ช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่ำที่สุด แสดงให้เห็นว่าการชำระหนี้ของครัวเรือนมีการกระจายตัวลดลงเมื่อเทียบกับช่วงเวลาก่อนหน้า

ครัวเรือนมีการออมเพิ่มขึ้นในช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 เมื่อเทียบกับช่วงก่อนการแพร่ระบาด ซึ่งอาจอธิบายได้จากความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจและความกังวลต่อรายได้ในอนาคต ทำให้ครัวเรือนมีพฤติกรรมการออมเพื่อป้องกันความเสี่ยงมากขึ้น นอกจากนี้ มาตรการควบคุมการแพร่ระบาดและการจำกัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจยังส่งผลให้ครัวเรือนลดการใช้จ่ายบางประเภท จึงสามารถเก็บออมได้มากขึ้น

ตารางที่ 1 สรุปลักษณะทั่วไปของตัวแปร

ตัวแปร		ช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด			ช่วงการแพร่ระบาดโควิด			ช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด		
		ความถี่ (ร้อยละ)	ค่าเฉลี่ย {std. dev}	ค่าสูงสุด {ค่าต่ำสุด}	ความถี่ (ร้อยละ)	ค่าเฉลี่ย {std. dev}	ค่าสูงสุด {ค่าต่ำสุด}	ความถี่ (ร้อยละ)	ค่าเฉลี่ย {std. dev}	ค่าสูงสุด {ค่าต่ำสุด}
S		-	131,132.2 {812,386.8}	220,000,000 {0}	-	137,495.6 {1,561,433}	300,000,000 {0}	-	131,544.7 {805,706.5}	200,000,000 {0}
D		-	174,795.2 {663,108.6}	94,000,000 {0}	-	210,911 {765,130.1}	70,000,000 {0}	-	178,622.3 {557,079}	28,000,000 {0}
GEN	Female	106,440 (61.01)	-	-	26,826 (57.35)	-	-	55,194 (55.04)	-	-
	Male	68,035 (38.99)	-	-	19,949 (42.65)	-	-	45,078 (44.96)	-	-
AGE		-	54.11 {15.18}	105 {15}	-	56.19 {14.91}	99 {15}	-	55.61 {15.62}	105 {15}
MEM		-	2.86 {1.55}	23 {1}	-	2.79 {1.56}	20 {1}	-	2.61 {1.51}	17 {1}
NE		-	1.64 {1.05}	12 {0}	-	1.58 {1.05}	10 {0}	-	1.50 {1.04}	8 {0}
ICO		--	25,673.37 {52,390.1}	8,820,684 {0}	-	26,166.17 {34,997.71}	2,862,588 {61}	-	27,562.12 {34,818}	3,337,083 {0}
CONS		-	10,337.99 {12,818.21}	2,100,526 {200}	-	10,372.22 {10,591.71}	411,647 {480}	-	10,987.28 {10,889.85}	697,607 {432}
NONCONS		-	2,542.1 {4,542.11}	210,591 {0}	-	2,601.43 {5,505.52}	628,446 {0}	-	2,782.66 {5,004.33}	607,871 {0}
DEBTP		-	3,658.19 {11,891.45}	991,667 {0}	-	3,601.642 {11,068.09}	999,998 {0}	-	3,090.877 {9,093.191}	614,166 {0}
UB	Municipal	104,665 (59.99)	-	-	26,488 (56.63)	-	-	56,926 (56.77)	-	-
	Non-Municipal	69,810 (40.01)	-	-	20,287 (43.37)	-	-	43,346 (43.23)	-	-

หมายเหตุ: หน่วยของความถี่ตัวแปรเพศ (GEN) คือ คน

หน่วยของความถี่ตัวแปรที่อยู่อาศัย (UB) คือ ครัวเรือน

หนี้สินของครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละช่วงเวลาต่าง ๆ โดยช่วงการแพร่ระบาดโควิด ครัวเรือนมีหนี้สินเฉลี่ยมากที่สุด ตามมาด้วยช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด และช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด อธิบายได้ว่า ในช่วงการแพร่ระบาดโควิด เป็นช่วงที่เศรษฐกิจภายในและภายนอกประเทศเกิดความผันผวน ส่งผลให้ครัวเรือนต่าง ๆ ได้รับความกระทบทั้งในด้านรายรับที่น้อยลง รายจ่ายที่เพิ่มขึ้น และการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่ยากขึ้น ทำให้ครัวเรือนขาดสภาพคล่องส่งผลให้ครัวเรือนจำเป็นต้องมีหนี้สินเพิ่มขึ้น และในช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด เศรษฐกิจภายในประเทศกลับมาฟื้นตัวทำให้รายได้ของครัวเรือนต่าง ๆ มีแนวโน้มที่เพิ่มมากขึ้นตามสภาพเศรษฐกิจในประเทศ และการมีนโยบายภาครัฐที่เข้ามาช่วยพยุงครัวเรือนที่มีหนี้สิน ทำให้ช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิดค่าเฉลี่ยหนี้สินลดลงจากช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด แต่ยังคงมากกว่าช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อเงินออมและหนี้สินของครัวเรือนในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยในช่วงก่อนระหว่าง และหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19

ในขณะที่การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อเงินออมและหนี้สินของครัวเรือนในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 นั้น ได้แบ่งแยกรายละเอียดผลการศึกษาดังต่อไปนี้

เงินออมของครัวเรือน และหนี้สินของครัวเรือน โดยมีการทดสอบปัญหา Multicollinearity ด้วยค่า Variance Inflation Factor (VIF) พบว่าตัวแปรอิสระทุกตัวในทุกแบบจำลอง ทั้งระดับประเทศและภูมิภาค พบว่าค่า VIF อยู่ในช่วง 1.25 ถึง 9.24 โดยตัวแปรทุกตัวมีค่า VIF ต่ำกว่า 10 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ไม่มีปัญหาความสัมพันธ์กันเองที่รุนแรงจนส่งผลกระทบต่อความแม่นยำของค่าประมาณการ แบบจำลองดังกล่าวจึงมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและเงินออมกับหนี้สินของครัวเรือนได้อย่างน่าเชื่อถือ (Hair et al., 2019) รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการตรวจสอบปัญหา Multicollinearity ของตัวแปรด้วยค่า Variance Inflation Factor (VIF)

ตัวแปร	VIF				
	ทั่วประเทศ	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
GEN	1.84	1.60	1.27	1.39	1.59
AGE	5.73	4.86	2.98	3.99	2.70
MEM	8.11	5.61	5.66	7.26	4.51
NE	9.05	6.01	6.44	6.71	4.61
lnICO	8.39	8.16	9.24	6.20	4.85
lnCONS	5.94	6.77	7.38	5.21	3.27
lnNONCONS	7.04	4.42	5.41	6.74	3.98
lnDEBT	5.26	3.29	3.99	4.65	2.95
UB	1.47	1.28	1.25	1.51	1.32

2.1 เงินออมของครัวเรือน

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อเงินออมของครัวเรือน จำแนกตามภูมิภาคของประเทศไทย

ตัวแปร	ทั่วประเทศ	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
Female (Ref:Male)	0.035 (0.987)	0.68 (1.799)	0.164 (1.411)	0.218 (0.717)	0.269 (0.744)
Female*During	0.241 (1.219)	2.59** (1.026)	-1.851* (0.956)	-1.098 (2.231)	0.312 (0.889)
Female*Post	2.709** (1.124)	0.426 (1.035)	-2.883* (1.644)	0.160 (0.979)	0.189 (0.404)
AGE	0.036* (0.019)	0.067** (0.033)	0.022 (0.023)	0.006 (0.033)	0.047 (0.036)
AGE*During	0.011 (0.02)	0.056* (0.03)	-0.006 (0.024)	-0.005 (0.043)	0.027 (0.029)
AGE*Post	0.014 (0.02)	0.069** (0.031)	-0.004 (0.025)	-0.014 (0.033)	0.025 (0.030)
MEM	-0.465 (0.619)	-0.519 (0.558)	-0.253 (0.774)	-0.230 (0.589)	-0.765 (0.556)
MEM*During	-0.432 (0.381)	0.167 (0.461)	0.173 (0.440)	-0.314 (0.817)	-1.015*** (0.298)
MEM*Post	-0.084 (0.487)	0.203 (0.525)	0.508 (0.367)	0.409 (0.368)	-0.538** (0.250)
NE	0.008 (0.540)	0.189 (0.766)	-0.330 (0.825)	0.646 (0.844)	0.656 (0.494)
NE*During	-0.647* (0.353)	0.566 (0.478)	-1.259** (0.501)	0.141 (0.807)	0.634 (0.434)
NE*Post	0.023 (0.378)	1.231** (0.561)	-1.194** (0.591)	0.176 (0.472)	0.044 (0.376)

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อเงินออมของครัวเรือน จำแนกตามภูมิภาคของประเทศไทย (ต่อ)

ตัวแปร	ทั่วประเทศ	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
lnICO	0.118 (0.647)	1.314** (0.594)	-0.023 (0.706)	0.738 (0.524)	-0.701 (0.523)
lnICO*During	2.492*** (0.880)	1.009* (0.582)	1.578* (0.907)	1.436 (1.438)	1.492** (0.613)
lnICO*Post	0.136 (0.731)	0.054 (0.749)	1.570** (0.745)	1.361* (0.697)	0.794 (0.501)
lnCONS	1.438*** (0.508)	1.652** (0.767)	1.522* (0.893)	2.135*** (0.628)	1.231* (0.646)
lnCONS*During	-0.675 (0.83)	0.902 (0.704)	-0.135 (0.907)	2.907* (1.625)	0.531 (0.370)
lnCONS*Post	0.547 (0.956)	-0.221 (0.937)	0.375 (0.840)	-0.295 (0.687)	0.3 (0.322)
lnNONCONS	0.96*** (0.220)	0.093 (0.319)	0.667** (0.258)	0.627* (0.336)	0.512 (0.379)
lnNONCONS* During	0.823*** (0.256)	0.082 (0.139)	0.248 (0.291)	-0.6 (0.873)	-0.091 (0.180)
lnNONCONS*Post	0.627*** (0.281)	0.31 (0.226)	0.252 (0.389)	0.570 (0.457)	0.267 (0.168)
lnDEBTP	-0.142 (0.101)	0.273** (0.137)	0.155 (0.219)	-0.137 (0.111)	0.122 (0.152)
lnDEBTP*During	-0.138 (0.144)	-0.047 (0.057)	0.274* (0.159)	0.363 (0.353)	0.067 (0.060)
lnDEBTP*Post	0.112 (0.084)	0.006 (0.055)	0.168* (0.088)	-0.02 (0.062)	0.031 (0.060)
Non-Municipal (Ref:Municipal)	-1.234 (0.946)	-1.120 (2.048)	-2.00** (1.007)	0.058 (1.181)	-0.030 (1.346)
Non-Municipal *During	2.164** (0.982)	-1.656* (0.843)	1.411 (0.879)	-0.522 (2.071)	2.133*** (0.612)
Non-Municipal *Post	-0.31 (0.959)	-1.676* (0.852)	-2.670 (1.685)	-0.508 (0.812)	0.248 (0.798)
R ²	0.709	0.538	0.586	0.562	0.437
Obs	621	608	601	607	596
Controls	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Cohort fixed effects	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Period fixed effects	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บแสดงค่า std.error

ค่าสัมประสิทธิ์ในช่วงระหว่าง และหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 เป็นผลกระทบรวม (Total effect) ซึ่งคำนวณจากผลรวมของสัมประสิทธิ์ตัวแปรหลักและสัมประสิทธิ์ปฏิสัมพันธ์

***, **, * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.01, 0.05 และ 0.10 ตามลำดับ

จากตารางที่ 3 ในช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 เพศหญิงมีความสัมพันธ์กับเงินออมเพิ่มขึ้นมากกว่าเพศชายร้อยละ 1,401.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเทียบกับช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 ขณะที่การวิเคราะห์รายภูมิภาคพบความแตกต่าง โดยเพศหญิงในภาคกลางมีความสัมพันธ์กับเงินออมเพิ่มขึ้นในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 ส่วนเพศหญิงในภาคเหนือมีความสัมพันธ์กับเงินออมลดลงทั้งในช่วงการแพร่ระบาดและหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อายุของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยในช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 เมื่ออายุเพิ่มขึ้น 1 ปี เงินออมของครัวเรือนจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.67 สำหรับการวิเคราะห์รายภูมิภาค

พบว่า ภาคกลางมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันทุกช่วงเวลา โดยเมื่ออายุเพิ่มขึ้น 1 ปี เงินออมของครัวเรือนจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.93, 5.76 และ 7.14 ในช่วงก่อนการแพร่ระบาด ระหว่างการแพร่ระบาด และหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 ตามลำดับ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติ

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงลบกับเงินออมของครัวเรือนภาคใต้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเมื่อจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น 1 คน เงินออมของครัวเรือนจะลดลงร้อยละ 63.8 และ 41.6 ในช่วงระหว่างการแพร่ระบาด และช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 ตามลำดับ

จำนวนผู้ทำงานหารายได้ในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับเงินออมแตกต่างกันตามช่วงเวลาและภูมิภาค โดยทั่วประเทศ ช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 จำนวนผู้ทำงานหารายได้มีความสัมพันธ์เชิงลบกับเงินออมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เมื่อจำนวนผู้ทำงานหารายได้เพิ่มขึ้น 1 คน เงินออมของครัวเรือนจะลดลงร้อยละ 47.6 เมื่อเทียบกับช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 สำหรับการวิเคราะห์รายภูมิภาค พบว่า ในช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 ครัวเรือนในภาคกลางมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออม โดยเมื่อจำนวนผู้ทำงานหารายได้เพิ่มขึ้น 1 คน เงินออมจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 242.5 ขณะที่ภาคเหนือมีความสัมพันธ์เชิงลบทั้งในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดและหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยเงินออมจะลดลงร้อยละ 71.6 และ 69.7 ตามลำดับ ซึ่งทุกผลมีนัยสำคัญทางสถิติ

รายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 เงินออมของครัวเรือนจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.492 เมื่อเทียบกับช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 สำหรับการวิเคราะห์รายภูมิภาค พบว่า ภาคกลางมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออมในช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 เงินออมจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.314 นอกจากนี้ ในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 รายได้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออมในภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 เงินออมจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.009, 1.578 และ 1.492 ตามลำดับ ขณะที่ในช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 ในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รายได้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออมเช่นกัน เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 เงินออมจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.570 และ 1.361 ตามลำดับ ซึ่งทุกผลมีนัยสำคัญทางสถิติ

ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยในช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 ความสัมพันธ์ดังกล่าวพบทั้งในระดับประเทศ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ กล่าวคือ เมื่อค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 เงินออมจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.438, 1.652, 1.522, 2.135 และ 1.231 ตามลำดับ นอกจากนี้ ในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังคงมีความสัมพันธ์เชิงบวก โดยเมื่อค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 เงินออมจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.907 เมื่อเทียบกับช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19

ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอุปโภคบริโภคมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยในช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 ความสัมพันธ์ดังกล่าวพบทั้งในระดับประเทศ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กล่าวคือ เมื่อค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 เงินออมจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.960, 0.667 และ 0.627 ตามลำดับ นอกจากนี้ ในระดับประเทศยังพบความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างต่อเนื่องในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดและหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยเมื่อค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 เงินออมจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.823 และ 0.627 ตามลำดับ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติ

การชำระหนี้ครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในบางภูมิภาค โดยในช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 ของภาคกลาง เมื่อการชำระหนี้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 เงินออมของครัวเรือนจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.273 ขณะที่ภาคเหนือพบความสัมพันธ์เชิงบวกในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดและหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยเมื่อการชำระหนี้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 เงินออมจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.274 และ 0.168 ตามลำดับ เมื่อเทียบกับช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19

เขตที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กับเงินออมแตกต่างกันตามภูมิภาคและช่วงเวลา โดยในช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 ครัวเรือนนอกเขตเทศบาลในภาคเหนือมีความสัมพันธ์กับเงินออมต่ำกว่าครัวเรือนในเขตเทศบาลร้อยละ

86.47 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่ในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 ครั้วเรื่อนนอกเขตเทศบาลทั่วประเทศ และในภาคใต้มีความสัมพันธ์กับเงินออมสูงกว่าครั้วเรื่อนในเขตเทศบาลร้อยละ 770.59 และ 744.01 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ภาคกลางพบความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม โดยครั้วเรื่อนนอกเขตเทศบาลมีความสัมพันธ์กับเงินออมต่ำกว่าครั้วเรื่อนในเขตเทศบาลร้อยละ 80.91 และ 81.29 ในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดและหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 ตามลำดับ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.2 หนี้สินของครั้วเรื่อน

ตารางที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินของครั้วเรื่อน จำแนกตามภูมิภาคของประเทศไทย

ตัวแปร	ทั่วประเทศ	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
Female (Ref:Male)	0.002 (0.804)	0.643 (0.570)	0.289 (0.624)	0.045 (1.034)	-0.722 (1.364)
Female*During	-0.33 (1.401)	1.418 (2.137)	1.677 (1.09)	-0.229 (1.203)	-0.964 (2.068)
Female*Post	1.583 (1.098)	-0.347 (1.230)	-4.299*** (1.587)	0.933 (1.004)	-0.875 (1.254)
AGE	-0.037* (0.019)	-0.032** (0.015)	-0.013 (0.026)	-0.032 (0.034)	0.041 (0.035)
AGE*During	-0.046** (0.02)	-0.056* (0.030)	-0.023 (0.028)	-0.044 (0.035)	0.027 (0.036)
AGE*Post	-0.040*** (0.02)	-0.055*** (0.021)	-0.039 (0.027)	-0.053 (0.038)	0.011 (0.038)
MEM	0.005 (0.329)	-0.316 (0.218)	-0.369 (0.340)	-0.745 (0.472)	0.312 (0.509)
MEM*During	0.694* (0.39)	0.562 (0.822)	0.613* (0.333)	-0.578 (0.390)	-0.513 (0.396)
MEM*Post	0.204 (0.287)	0.636 (0.741)	0.692 (0.442)	0.784 (0.549)	1.022* (0.531)
NE	-1.285*** (0.477)	0.271 (0.383)	-0.726** (0.349)	-0.153 (0.605)	-0.31 (0.667)
NE*During	-1.585*** (0.330)	-0.924 (0.738)	-1.330*** (0.506)	-0.397 (0.429)	-0.192 (0.612)
NE*Post	-0.629 (0.414)	-0.692 (0.637)	-1.757*** (0.518)	-0.126 (0.536)	-0.323 (0.539)
lnICO	0.006 (0.408)	-0.264 (0.404)	-0.063 (0.721)	-0.127 (0.394)	-1.754** (0.720)
lnICO*During	-0.122 (0.735)	1.375 (1.117)	-0.676 (0.694)	1.351 (0.867)	1.470* (0.764)
lnICO*Post	1.023 (0.677)	0.720 (0.631)	0.716 (1.059)	0.996 (0.982)	-0.556 (0.595)
lnCONS	0.121 (0.426)	-0.244 (0.416)	0.811 (0.591)	1.745*** (0.639)	0.48 (0.803)
lnCONS*During	-1.443 (0.883)	-1.641 (1.537)	0.884 (1.052)	-0.416 (1.414)	-1.12** (0.534)
lnCONS*Post	-2.204** (0.929)	-0.677 (0.665)	-1.381 (1.102)	-0.172 (0.921)	-0.793 (0.614)
lnNONCONS	0.607*** (0.166)	0.236*** (0.090)	0.6*** (0.207)	0.184 (0.222)	0.845*** (0.283)
lnNONCONS*During	0.968*** (0.281)	0.183 (0.283)	0.367** (0.140)	-0.493 (0.541)	-0.372 (0.527)

ตารางที่ 4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินของครัวเรือน จำแนกตามภูมิภาคของประเทศไทย (ต่อ)

ตัวแปร	ทั่วประเทศ	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
lnNONCONS*Post	-0.254 (0.229)	0.107 (0.323)	0.462 (0.544)	-1.864*** (0.488)	-0.510 (0.373)
lnDEBTP	1.273*** (0.141)	1.392*** (0.049)	1.002*** (0.152)	0.883*** (0.182)	0.974*** (0.144)
lnDEBTP*During	1.261*** (0.144)	1.480*** (0.091)	1.170*** (0.157)	1.363*** (0.192)	1.502*** (0.121)
lnDEBTP*Post	1.658*** (0.102)	1.126*** (0.149)	1.035*** (0.198)	1.451*** (0.174)	1.348*** (0.066)
Non-Municipal (Ref:Municipal)	-0.122 (0.557)	-0.907 (0.564)	-0.997 (0.678)	0.690 (1.196)	-2.567 (1.620)
Non-Municipal *During	1.46 (1.148)	1.374 (1.212)	0.443 (0.858)	-0.124 (1.048)	0.331 (0.884)
Non-Municipal *Post	-3.762 (1.997)	-1.431 (0.985)	-2.253** (0.908)	-6.628 (2.188)	-1.234 (0.863)
R ²	0.913	0.910	0.846	0.777	0.780
Obs	621	608	601	607	596
Controls	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Cohort fixed effects	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Period fixed effects	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บแสดงค่า std.error

ค่าสัมประสิทธิ์ในช่วงระหว่าง และหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 เป็นผลกระทบรวม (Total effect) ซึ่งคำนวณจากผลรวมของสัมประสิทธิ์ตัวแปรหลักและสัมประสิทธิ์ปฏิสัมพันธ์

***, **, * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.01, 0.05 และ 0.10 ตามลำดับ

จากตารางที่ 4 ในช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 ของภาคเหนือ เพศหญิงมีความสัมพันธ์กับหนี้สินที่ลดลงมากกว่าเพศชายร้อยละ 98.6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเทียบกับช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19

อายุของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงลบกับหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งในระดับประเทศและภาคกลาง โดยในช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 เมื่ออายุเพิ่มขึ้น 1 ปี หนี้สินของครัวเรือนจะลดลงร้อยละ 3.63 และ 3.15 ตามลำดับ ขณะที่ในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 ของระดับประเทศและภาคกลาง พบว่า เมื่ออายุเพิ่มขึ้น 1 ปี หนี้สินของครัวเรือนจะลดลงร้อยละ 4.50 และ 5.45 ตามลำดับ ต่อมาช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 ของระดับประเทศและภาคกลาง พบว่า เมื่ออายุเพิ่มขึ้น 1 ปี หนี้สินของครัวเรือนจะลดลงร้อยละ 3.92 และ 5.35 ตามลำดับ

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 ในระดับประเทศ พบว่า จำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น 1 คน หนี้สินของครัวเรือนจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 100.18 เมื่อเทียบกับช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 สำหรับการวิเคราะห์รายภูมิภาค พบความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันโดยหนี้สินเพิ่มขึ้นร้อยละ 84.61 ในภาคเหนือช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 และเพิ่มขึ้นร้อยละ 177.87 ในภาคใต้ช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19

รายได้ของครัวเรือนในภาคใต้มีความสัมพันธ์กับหนี้สินแตกต่างกันตามช่วงเวลา โดยในช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 รายได้มีความสัมพันธ์เชิงลบกับหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้สินของครัวเรือนจะลดลงร้อยละ 1.754 ขณะที่ในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 รายได้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับหนี้สินโดยเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้สินของครัวเรือนจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.470 เมื่อเทียบกับช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19

ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคของครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับหนี้สินแตกต่างกันตามช่วงเวลาและภูมิภาค โดยในระดับประเทศ ช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคมีความสัมพันธ์เชิงลบกับหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เมื่อค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้สินของครัวเรือนจะลดลงร้อยละ 2.204 ขณะที่

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับหนี้สิน โดยเมื่อค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้สินจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.745 อย่างไรก็ตาม ภาคใต้ในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 ความสัมพันธ์ดังกล่าวเปลี่ยนเป็นเชิงลบ โดยหนี้สินลดลงร้อยละ 1.120 เมื่อเทียบกับช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19

ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอุปโภคบริโภคมีความสัมพันธ์กับหนี้สินแตกต่างกันตามช่วงเวลาและภูมิภาค โดยในช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 ความสัมพันธ์เชิงบวกดังกล่าวพบทั้งในระดับประเทศ ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ กล่าวคือ เมื่อค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้สินของครัวเรือนจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.607, 0.236, 0.600 และ 0.845 ตามลำดับ นอกจากนี้ ในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 ความสัมพันธ์เชิงบวกยังคงพบในระดับประเทศและภาคเหนือ โดยค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้สินจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.968 และ 0.367 ตามลำดับ เมื่อเทียบกับช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 อย่างไรก็ตาม ในช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสัมพันธ์เชิงลบ โดยเมื่อค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้สินจะลดลงร้อยละ 1.864 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การชำระหนี้ครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งในระดับประเทศ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวพบอย่างต่อเนื่องในช่วงก่อน ระหว่าง และช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 กล่าวคือ เมื่อการชำระหนี้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้สินของครัวเรือนจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.883–1.658

เขตที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์เชิงลบกับหนี้สินในภาคเหนือ โดยในช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 ครัวเรือนนอกเขตเทศบาลมีหนี้สินต่ำกว่าครัวเรือนในเขตเทศบาลร้อยละ 89.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเทียบกับช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

ผลการศึกษาเปรียบเทียบเงินออมและหนี้สินของครัวเรือนในประเทศไทยในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 พบว่า ครัวเรือนมีการออมเงินอย่างสม่ำเสมอ โดยค่าเฉลี่ยเงินออมจากมากไปน้อย ได้แก่ ช่วงระหว่างการแพร่ระบาด ช่วงหลังการแพร่ระบาด และช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 ตามลำดับ ส่วนหนี้สินมีลักษณะเช่นเดียวกัน ได้แก่ ช่วงระหว่างการแพร่ระบาด ช่วงหลังการแพร่ระบาด และช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 ครัวเรือนมีการสะสมทรัพย์สินและภาระหนี้สินไปพร้อมกัน จากความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของภาครัฐที่ส่งผลกระทบต่อครัวเรือน ทำให้รายได้ลดลง ขณะที่ค่าใช้จ่ายยังคงมีอยู่ ส่งผลให้หนี้สินเพิ่มขึ้น และบางครัวเรือนมีการออมเพื่อรองรับความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับงานอดัมส์ การินท์ (2565) กล่าวว่า แนวโน้มภาระหนี้สินของครัวเรือนในช่วงสถานการณ์โควิด-19 จะเพิ่มสูงขึ้น

การชำระหนี้ครัวเรือนมีความสามารถลดลงตามลำดับช่วงเวลา ขณะที่รายได้เฉลี่ยสูงกว่าค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภค และไม่เกี่ยวกับอุปโภคและบริโภคเฉลี่ยรวมกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อจำกัดด้านรายได้ สภาพคล่องของครัวเรือน และมาตรการผ่อนปรนการชำระหนี้ของภาครัฐ ส่งผลให้การชำระหนี้ลดลงอย่างเห็นได้ชัด ขณะที่รายได้เฉลี่ยสูงกว่าค่าใช้จ่ายเฉลี่ย ทำให้ครัวเรือนยังมีศักยภาพในการออม เนื่องจากเงินออมเป็นส่วนที่เหลือจากรายได้หลังหักค่าใช้จ่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานอดัมส์ กอนคนขวา และคณะ (2564) พบว่า ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่วนใหญ่จะไม่สร้างภาระหนี้มากกว่ารายได้ โดยลดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ให้น้อยกว่ารายได้เพื่อใช้ในการชำระหนี้

ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อเงินออมและหนี้สินของครัวเรือนในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 พบว่า เพศของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออม ในช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยเพศหญิงมีความสัมพันธ์กับเงินออมเพิ่มขึ้นมากกว่าเพศชายร้อยละ 1,401.4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อเทียบกับช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 เนื่องจากเพศหญิงมักให้ความสำคัญกับการออม เพื่อสร้างความมั่นคงและรองรับความไม่แน่นอนในอนาคต ประกอบกับพฤติกรรมค่าใช้จ่ายที่ระมัดระวังและการบริหาร

การเงิน จึงมีแนวโน้มการออมมากกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของศศิวิมล วรณศิริ ปวีณวัฒน์ (2563) และ Tafa et al. (2022) ที่พบว่า เพศหญิงมีแนวโน้มมีเงินออมมากกว่าเพศชาย เมื่อพิจารณารายภูมิภาค พบว่า เพศของหัวหน้าครัวเรือน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออมในภาคกลางช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยเพศหญิงมีความสัมพันธ์กับเงินออมเพิ่มขึ้นมากกว่าเพศชายร้อยละ 1,232.89 และมีความสัมพันธ์เชิงลบกับหนี้สินในภาคเหนือช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยเพศหญิงมีความสัมพันธ์กับหนี้สินลดลงมากกว่าเพศชายร้อยละ 98.6 เนื่องจากภาคเหนือซึ่งพึ่งพาภาคเกษตรกรรม และการท่องเที่ยวต้องใช้เวลาฟื้นตัวหลังการแพร่ระบาด ส่งผลให้หัวหน้าครัวเรือนเพศชายซึ่งมีแนวโน้มยอมรับความเสี่ยงทางการเงินมากกว่า อาจมีหนี้สินสูงกว่าเพศหญิง ขณะที่ภาคกลางพึ่งพากิจกรรมทางเศรษฐกิจและได้รับผลกระทบจากโควิด-19 อย่างมาก ทำให้ความแตกต่างด้านเพศของหัวหน้าครัวเรือนส่งผลต่อการออม โดยเพศหญิงมีแนวโน้มใช้จ่ายอย่างระมัดระวังมากกว่า

อายุของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออมในช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยเมื่ออายุเพิ่มขึ้น 1 ปี เงินออมของครัวเรือนจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.67 สอดคล้องกับทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิตที่อธิบายว่า บุคคลในวัยหนุ่มสาวมีแนวโน้มก่อหนี้เพื่อรักษาระดับการบริโภค ขณะที่เมื่ออายุเพิ่มขึ้นจะมีการสะสมเงินออมเพื่อใช้ในวัยชรา ผลการศึกษา สอดคล้องกับ Bui et al. (2024) ที่พบว่า อายุมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออมของครัวเรือน เมื่อพิจารณารายภูมิภาค พบว่า อายุของกลุ่มภาคกลางในช่วงก่อนและหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออม โดยเมื่ออายุเพิ่มขึ้น 1 ปี เงินออมของครัวเรือนจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.93 และ 7.14 ตามลำดับ เนื่องจากภาคกลางเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ มีโอกาสในการจ้างงานและสร้างรายได้ เมื่ออายุมากขึ้น รายได้และการสะสมเงินออมจึงเพิ่มขึ้นตามวัย

ในส่วนของหนี้สิน พบว่า อายุของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงลบกับหนี้สินทุกช่วงเวลา โดยอายุเพิ่มขึ้น 1 ปี หนี้สินของครัวเรือนจะลดลงร้อยละ 3.63, 4.50 และ 3.92 ในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลพรรณ โคจรตระกูล และศิวพงศ์ ธีรอำพน (2566) ศศิชา หมดมลทิล และศิวพงศ์ ธีรอำพน (2568) ที่พบว่า อายุมีความสัมพันธ์เชิงลบกับหนี้สินของครัวเรือน เมื่อพิจารณารายภูมิภาค พบว่า อายุของกลุ่มภาคกลางในช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 มีความสัมพันธ์เชิงลบกับหนี้สิน โดยอายุเพิ่มขึ้น 1 ปี หนี้สินของครัวเรือนจะลดลงร้อยละ 5.35 เนื่องจากหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุมากมักมีรายได้และฐานะทางการเงินที่มั่นคงกว่า ส่งผลให้แนวโน้มการก่อหนี้ในช่วงเศรษฐกิจฟื้นตัวลดลง เนื่องจากสามารถใช้รายได้ของตนเองรองรับค่าใช้จ่ายหรือต่อยอดได้โดยไม่ต้องพึ่งการก่อหนี้

จำนวนสมาชิกของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับหนี้สินในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น 1 คน หนี้สินของครัวเรือนจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 100.18 เนื่องจากจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้นทำให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ขณะที่ช่วงการแพร่ระบาดรายได้ลดลง จึงทำให้หนี้สินเพิ่มขึ้นได้ตามแนวคิดของ Ernst Engel ผลการศึกษาด้านหนี้สิน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลพรรณ โคจรตระกูล และศิวพงศ์ ธีรอำพน (2566) ปรีศนา ส่งศรี และคณะ (2566) ที่พบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับหนี้สิน เมื่อพิจารณารายภูมิภาค พบว่า จำนวนสมาชิกของครัวเรือนในภาคเหนือช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 และภาคใต้ช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับหนี้สิน โดยจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น 1 คน หนี้สินเพิ่มขึ้นร้อยละ 84.61 และ 177.87 ตามลำดับ และสอดคล้องกับความสัมพันธ์กับเงินออมในเชิงลบ โดยจำนวนสมาชิกของครัวเรือนในภาคใต้ช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 มีความสัมพันธ์เชิงลบกับเงินออมเมื่อจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น 1 คน เงินออมลดลงร้อยละ 63.8

จำนวนผู้ทำงานหารายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงลบกับเงินออมในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยจำนวนผู้ทำงานหารายได้เพิ่มขึ้น 1 คน เงินออมของครัวเรือนจะลดลงร้อยละ 47.6 แม้ครัวเรือนจะมีสมาชิกหารายได้เพิ่มขึ้น แต่ช่วงการแพร่ระบาดทำให้รายได้รวมมีความไม่แน่นอนและอาจลดลง ขณะที่ค่าใช้จ่ายยังคงมีอยู่ ทำให้รายได้ส่วนที่เหลือสำหรับการออมลดลง ผลการศึกษามีสอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิพันธ์ วรรณสุริยะ (2567ก) พบว่า จำนวนผู้ทำงานหารายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออม เมื่อพิจารณารายภูมิภาค พบว่า จำนวนผู้ทำงานหารายได้ของครัวเรือนในภาคเหนือช่วงระหว่างและหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 มีความสัมพันธ์เชิงลบกับเงินออม โดยจำนวนผู้ทำงานหารายได้เพิ่มขึ้น 1 คน เงินออมลดลงร้อยละ 71.6 และ 69.7 ตามลำดับ

ในส่วนของหนี้สิน พบว่า จำนวนผู้ทำงานหารรายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงลบกับหนี้สินในช่วงก่อนและระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยจำนวนผู้ทำงานหารรายได้เพิ่มขึ้น 1 คน หนี้สินของครัวเรือนจะลดลงร้อยละ 72.34 และ 79.50 ตามลำดับ จากทฤษฎีการบริโภคตามสมมติฐานรายได้สมบูรณ์ อธิบายได้ว่า ระดับการบริโภคขึ้นอยู่กับรายได้ปัจจุบัน เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นจากจำนวนผู้หารรายได้ที่เพิ่มขึ้น แต่การบริโภคเพิ่มขึ้นไม่เท่ากับรายได้ ส่วนที่เหลือจึงสามารถนำมาลดหนี้สินได้ ผลการศึกษาไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปริศนา ส่งศรี และคณะ (2566) พบว่า จำนวนผู้ทำงานหารรายได้ของครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับหนี้สิน เมื่อพิจารณารายภูมิภาค พบว่า จำนวนผู้ทำงานหารรายได้ของครัวเรือนในภาคเหนือช่วงระหว่างและหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 มีความสัมพันธ์เชิงลบกับหนี้สิน โดยจำนวนผู้ทำงานหารรายได้เพิ่มขึ้น 1 คน หนี้สินลดลงร้อยละ 73.54 และ 82.75 ตามลำดับ

รายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออมในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 เงินออมของครัวเรือนจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.492 จากทฤษฎีการบริโภคแบบวงจรชีวิต ครัวเรือนวางแผนการบริโภคและการออมโดยอาศัยรายได้ที่คาดว่าจะได้รับตลอดช่วงชีวิต เพื่อรักษาระดับการบริโภคให้ต่อเนื่อง ดังนั้น ครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่าจึงมีแนวโน้มออมมากขึ้นเพื่อสร้างความมั่นคงทางการเงินและรองรับความไม่แน่นอนในอนาคต ผลการศึกษาด้านเงินออมสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทกา นันทวิสัย (2552) อธิพันธ์ วรรณสุริยะ (2567ก) Tafa et al. (2022) Sumastuti (2024) Bui et al. (2024) พบว่า รายได้มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออม เมื่อพิจารณารายภูมิภาค พบว่า ภาคกลางช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 ภาคเหนือช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 และภาคใต้ช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออม โดยรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 เงินออมของครัวเรือนจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.314, 1.570 และ 1.492 ตามลำดับ

รายได้ของครัวเรือนในภาคใต้ช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 มีความสัมพันธ์เชิงลบกับหนี้สิน โดยรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้สินของครัวเรือนจะลดลงร้อยละ 1.754 เนื่องจากมีการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อการลงทุนทั้งในภาคเกษตรและธุรกิจ โดยครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่าจะมีโอกาสเข้าถึงสินเชื่อในระบบมากกว่า จึงมีแนวโน้มก่อหนี้เพื่อประกอบอาชีพและลงทุนเพิ่มขึ้น ส่งผลให้รายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญ

ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออมในช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 เงินออมจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.438 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sumastuti (2024) ที่พบว่า ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออม เมื่อพิจารณารายภูมิภาค พบว่า ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคของครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออมในช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 เงินออมจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.135 เนื่องจากช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 เป็นช่วงที่เศรษฐกิจอยู่ในระดับปกติ เมื่อครัวเรือนมีการใช้จ่ายอุปโภคบริโภคสูงขึ้น มักแสดงว่ามีรายได้สูงขึ้นก่อน จึงสะท้อนว่ามีศักยภาพในการออมเพิ่มขึ้นตามรายได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการบริโภคตามสมมติฐานรายได้สมบูรณ์

ในส่วนของหนี้สิน พบว่า ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงลบกับหนี้สินในช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้สินของครัวเรือนจะลดลงร้อยละ 2.204 เนื่องจากหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 หลายครัวเรือนเริ่มฟื้นตัวจากภาวะเศรษฐกิจที่ตื้อซบ ส่งผลให้มีรายได้มากขึ้นและสามารถครอบคลุมค่าใช้จ่ายได้ จึงไม่มีความจำเป็นในการกู้ยืมมากขึ้น แม้ค่าใช้จ่ายจะสูงขึ้นก็ตาม ผลการศึกษามิสอดคล้องกับ กานต์พิชชา กองคนขวา และคณะ (2564) กมลพรรณ โคจรตระกูล และศิวพงศ์ ธีรอำพน (2566) พบว่า ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับหนี้สิน เมื่อพิจารณารายภูมิภาค พบว่า ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคของครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับหนี้สินในช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้สินจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.745 เนื่องจากครัวเรือนอาจมีค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภคที่จำเป็นมากกว่ารายได้ จึงมีแนวโน้มพึ่งพาการก่อหนี้เพื่อรองรับค่าใช้จ่ายที่จำเป็นมากขึ้น

ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอุปโภคบริโภคของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับหนี้สินในช่วงก่อนและระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้สินของครัวเรือนจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.607 และ 0.968 ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลพรรณ โคจรตระกูล และศิวพงศ์ ธีรอำพน (2566) ที่พบว่า ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอุปโภค

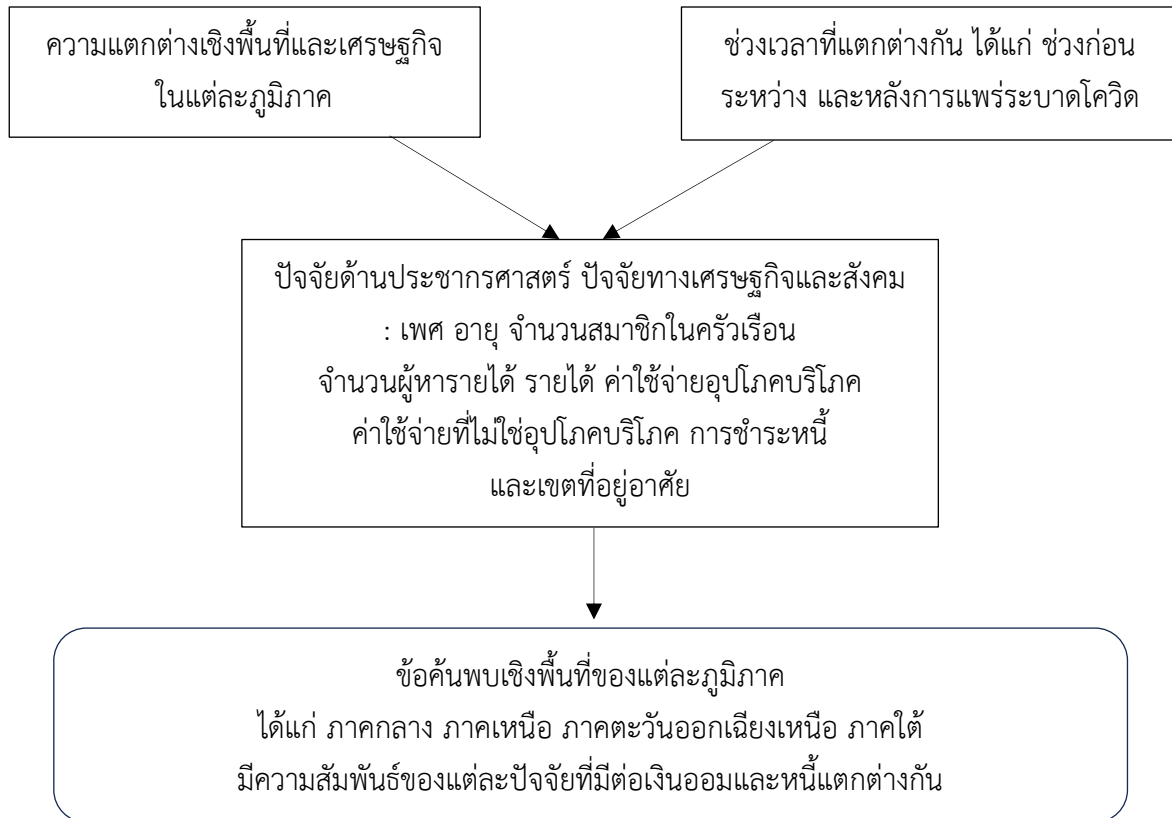
บริโภคของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับหนี้สิน เมื่อพิจารณารายภูมิภาค พบว่า ค่าใช้จ่ายดังกล่าวของครัวเรือนในภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับหนี้สิน โดยค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้สินจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.236, 0.6 และ 0.845 ตามลำดับ เนื่องจากค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอุปโภคบริโภคเป็นค่าใช้จ่ายที่สะท้อนการวางแผนในการใช้จ่าย หากมีค่าใช้จ่ายสูงและครัวเรือนไม่มีเงินออม แต่เป็นค่าใช้จ่ายที่เลี่ยงไม่ได้ จึงต้องก่อหนี้เพิ่มขึ้น ในทางกลับกัน ช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสัมพันธ์เชิงลบกับหนี้สิน โดยค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้สินจะลดลงร้อยละ 1.864

ในส่วนของค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอุปโภคบริโภคของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออมทั้ง 3 ช่วงเวลา โดยค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 เงินออมจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.960, 0.823 และ 0.627 ในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายภูมิภาค พบว่า ค่าใช้จ่ายดังกล่าวของครัวเรือนในภาคเหนือช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออม โดยค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 เงินออมจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.627 เนื่องจากค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอุปโภคบริโภคเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็น เช่น ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา สุขภาพ และการเดินทาง เป็นต้น จึงทำให้ครัวเรือนต้องเพิ่มเงินออมเพื่อรองรับค่าใช้จ่ายที่จะต้องใช้ในอนาคต

การชำระหนี้ครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับหนี้สินทั้ง 3 ช่วงเวลา ได้แก่ ช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยการชำระหนี้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้สินจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.273, 1.261 และ 1.658 ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายภูมิภาค พบว่า การชำระหนี้ครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับหนี้สินทุกช่วงเวลาและทุกภาค โดยการชำระหนี้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้สินจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.883–1.502 และการชำระหนี้ครัวเรือนในภาคกลางช่วงก่อนการแพร่ระบาดโควิด-19 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออม โดยการชำระหนี้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 เงินออมจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.273 เนื่องจากภาคกลางเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่มีรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจค่อนข้างสูง ครัวเรือนจึงมีศักยภาพในการจัดสรรรายได้เพื่อชำระหนี้และออมเงินไปพร้อมกันได้ นอกจากนี้ การที่ครัวเรือนมีการชำระหนี้แต่ยอดหนี้สินไม่ลดลง อาจมีสาเหตุมาจากเม็ดเงินที่ชำระคืนถูกจัดสรรไปเพื่อตัดจ่ายดอกเบี้ยเป็นหลัก ซึ่งไม่เพียงพอที่จะลดเงินต้น ส่งผลให้ฐานเงินต้นที่นำไปคำนวณดอกเบี้ยในงวดถัดไปไม่ปรับลดลง

เขตที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออมในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 โดยครัวเรือนนอกเขตเทศบาลมีเงินออมสูงกว่าครัวเรือนในเขตเทศบาลร้อยละ 770.59 เนื่องจากเขตที่อยู่อาศัยส่งผลต่อโอกาสทางเศรษฐกิจ การจ้างงาน รายได้ และค่าใช้จ่ายที่แตกต่างกัน โดยครัวเรือนในเขตเทศบาลได้รับผลกระทบจากการชะลอตัวของภาคบริการ และการจ้างงานมากกว่า ขณะที่ครัวเรือนนอกเขตเทศบาลมีค่าครองชีพต่ำกว่าและสามารถปรับตัวโดยลดรายจ่ายได้ จึงมีเงินออมมากกว่าครัวเรือนในเขตเทศบาล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิพันธ์ วรรณสุริยะ (2567ก) พบว่า เขตที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออม เมื่อพิจารณารายภูมิภาค พบว่า ที่อยู่อาศัยนอกเทศบาลในภาคใต้ช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินออม โดยครัวเรือนนอกเขตเทศบาลมีเงินออมสูงกว่าครัวเรือนในเขตเทศบาลร้อยละ 744.01 เนื่องจากนอกเขตเทศบาลส่วนใหญ่มีค่าครองชีพต่ำกว่าเขตเทศบาล ทำให้ครัวเรือนในภาคใต้ที่อาศัยนอกเขตเทศบาลในช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 ยังสามารถรักษาระดับเงินออมได้ดีกว่า แม้ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจชะลอตัว ส่วนที่อยู่อาศัยนอกเทศบาลในภาคเหนือช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 มีความสัมพันธ์เชิงลบกับหนี้สิน โดยครัวเรือนนอกเขตเทศบาลมีหนี้สินต่ำกว่าครัวเรือนในเขตเทศบาลร้อยละ 89.5 เนื่องจากครัวเรือนนอกเขตเทศบาลมีการก่อหนี้เพื่อการอุปโภคบริโภคและการลงทุนต่ำกว่าครัวเรือนในเขตเทศบาล ประกอบกับหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19 ครัวเรือนนอกเขตเทศบาลมีแนวโน้มพึ่งพารายได้จากภาคเกษตร จึงพึ่งพาการกู้ยืมน้อยกว่าครัวเรือนในเขตเทศบาล

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ โดยชี้ให้เห็นว่า ภูมิภาคเป็นตัวกำหนดบริบทเศรษฐกิจในสังคมให้แตกต่างกันออกไป ส่งผลโดยตรงต่อตัวแปรต้นต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับเงินออมและหนี้สินในแต่ละภูมิภาค เนื่องจากมีกิจกรรมเศรษฐกิจที่ต่างกัน เช่น ภาคใต้โดดเด่นด้านการท่องเที่ยว หรือด้านเกษตรกรรมเป็นลักษณะเด่นของภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บางพื้นที่มีเขตเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศซึ่งอยู่ในภาคกลาง เป็นต้น เมื่อเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการแพร่ระบาดโควิดก็ยิ่งทำให้เห็นความแตกต่างได้อย่างชัดเจน ในเขตพื้นที่ภาคใต้ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลสำคัญของประเทศที่พึ่งพิงรายได้จากการบริโภคของผู้คนสูง ส่งผลให้เมื่อรายได้ของครัวเรือนลดลงในช่วงระหว่างการแพร่ระบาด จะทำให้เงินออมในครัวเรือนลดลงตาม แต่ในทางกลับกัน ภาคเหนือที่พึ่งพาเกษตรกรรมมากกว่าภาคใต้กลับมีกลไกการปรับตัวที่พึ่งพาตนเอง ส่งผลให้ตัวแปรด้านจำนวนผู้หารายได้ของครัวเรือนมีอิทธิพลต่อเงินออมมากกว่า โดยจะเห็นได้ว่า เมื่อจำนวนผู้หารายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้นแม้แต่ในช่วงการแพร่ระบาดโควิด ก็ส่งผลให้เงินออมในครัวเรือนเพิ่มขึ้นเช่นกัน จากตัวอย่างข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การออกแบบนโยบายจำเป็นต้องอิงตามบริบทเชิงพื้นที่ โดยการจำแนกและทำความเข้าใจกลไกความเปราะบางของแต่ละภูมิภาคเป็นลำดับแรก เพื่อให้ความช่วยเหลือสามารถเข้าไปบรรเทาภาระหนี้และสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินได้ตรงจุดและทันทั่วทั้งที่ตามปัจจัยเสี่ยงที่มีลักษณะเฉพาะในแต่ละพื้นที่

สรุปผลการวิจัย

เงินออมและหนี้สินสะท้อนถึงความมั่นคงทางการเงินของครัวเรือน ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลจากการแพร่ระบาดโควิด-19 ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสถานะเศรษฐกิจ ดังนั้น การศึกษารังนี้พบว่า เงินออมและหนี้สินของครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนในแต่ละช่วงเวลา โดยช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 ครัวเรือนมีค่าเฉลี่ยเงินออมสูงสุด เพิ่มขึ้นจากช่วงก่อนการแพร่ระบาดและยังสูงกว่าช่วงหลังการแพร่ระบาด ขณะที่ค่าเฉลี่ยหนี้สินสูงสุดในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดโควิด-19 สูงกว่าทั้งช่วงก่อนและหลังการแพร่ระบาด นอกจากนี้ แม้ครัวเรือนส่วนใหญ่ในทุกช่วงเวลา

มีรายได้เฉลี่ยสูงกว่าค่าใช้จ่ายเฉลี่ย แต่การชำระหนี้มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ก่อนจนถึงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของสถานะและภาระทางการเงินของครัวเรือนภายใต้บริบทเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อเงินออมและหนี้สินของครัวเรือนแตกต่างกันตามช่วงเวลาและภูมิภาค โดยประกอบด้วยตัวแปรด้านประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งมีบทบาทต่อสถานะทางการเงินของครัวเรือนแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาภาพรวมทั้งประเทศ พบว่า อายุของหัวหน้าครัวเรือนและค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอุปโภคบริโภคเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับเงินออมอย่างสม่ำเสมอในทุกช่วงเวลา ขณะที่การชำระหนี้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับหนี้สินอย่างต่อเนื่องในทุกช่วงเวลา ส่วนปัจจัยอื่น ๆ มีความสัมพันธ์กับเงินออมหรือหนี้สินแตกต่างกันตามช่วงก่อน ระหว่าง และหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 รวมทั้งภูมิภาค สะท้อนให้เห็นว่าบริบททางเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่มีส่วนกำหนดการออมและการก่อหนี้ของครัวเรือน

โดยสรุป ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การแพร่ระบาดโควิด-19 เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถานะทางการเงินของครัวเรือนทั้งเงินออมและหนี้สิน รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคมกับสถานะทางการเงินของครัวเรือนเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลาและภูมิภาค สะท้อนถึงความจำเป็นของการกำหนดนโยบายด้านการออมและการจัดการหนี้สินที่คำนึงถึงบริบทของช่วงเวลาและความแตกต่างเชิงพื้นที่ของครัวเรือนในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ความแตกต่างในแต่ละภูมิภาค พบว่า หลายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับเงินออมและหนี้สินแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ สะท้อนให้เห็นว่า บริบททางเศรษฐกิจ สังคม และโครงสร้างอาชีพของแต่ละภูมิภาคอาจส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเงินของครัวเรือนแตกต่างกัน ดังนั้น การกำหนดนโยบายหรือมาตรการช่วยเหลือจากภาครัฐไม่ควรใช้แนวทางเดียวกันในทุกพื้นที่ แต่ควรคำนึงถึงบริบทเฉพาะของแต่ละภูมิภาค เพื่อให้การดำเนินนโยบายมีประสิทธิภาพและสามารถช่วยเหลือประชาชนได้ตรงกับปัญหามากขึ้น เช่น ในภาคเหนือ จำนวนผู้หารายได้ของครัวเรือนเป็นปัจจัยสำคัญในการลดหนี้สินของครัวเรือน โดยภาครัฐควรส่งเสริมการประกอบอาชีพและเพิ่มแหล่งรายได้ในชุมชนมากขึ้น เพื่อให้เป็นแรงจูงใจในการประกอบอาชีพของสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่บ้านโดยไม่ประกอบอาชีพมากขึ้น เป็นต้น

1.2 ผลการศึกษาพบว่า รายได้มีความสำคัญต่อเงินออมของครัวเรือน โดยเฉพาะในช่วงระหว่างและหลังการแพร่ระบาดโควิด สะท้อนให้เห็นว่า ครัวเรือนที่มีรายได้มั่นคงจะสามารถรักษาระดับเงินออมและรับมือกับภาวะเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอนได้ดีกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ไม่แน่นอน ดังนั้น ภาครัฐควรส่งเสริมการสร้างรายได้และเพิ่มความมั่นคงทางอาชีพของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานที่มีความเปราะบางทางเศรษฐกิจ เช่น กลุ่มแรงงานนอกระบบ ลูกจ้างรายวัน หรือผู้ประกอบการอิสระที่ไม่มีรายได้ประจำ ผ่านมาตรการส่งเสริมอาชีพที่เป็นรูปธรรม เช่น การส่งเสริมการรวมกลุ่มวิสาหกิจเพื่อสร้างรายได้เสริมในระดับท้องถิ่น เพื่อช่วยให้กลุ่มเหล่านี้มีรายได้หลายช่องทางในยามเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ

1.3 จากผลการศึกษา พบว่า ครัวเรือนมีการชำระหนี้เป็นประจำแต่ปัญหาหนี้ครัวเรือนก็ยังคงพบเห็นตลอดช่วงการศึกษา คือ ยอดหนี้คงค้างไม่ลดลง ซึ่งอาจจะสะท้อนได้ว่า ครัวเรือนที่มีการชำระหนี้สินอาจจะกำลังชำระดอกเบี้ยเพียงอย่างเดียว ดังนั้น ควรจัดทำนโยบายที่ให้ความสำคัญกับการลดเงินต้น ควบคู่กับการลดภาระดอกเบี้ยในกลุ่มเปราะบางที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ และนโยบายที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนทางการเงินและการชำระหนี้ให้แก่ประชาชน เพื่อมุ่งเน้นการสร้างวินัยทางการเงินของประชาชนในระยะยาว ซึ่งจะเป็นการลดภาระหนี้สินได้อย่างยั่งยืน เช่น การจัดทำงบประมาณรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน การวางแผนการออมและการจัดสรรเงินสำรองฉุกเฉิน การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ย ต้นทุนของการก่อหนี้ ผลกระทบของการชำระหนี้ขั้นต่ำ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาประเภทของค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของครัวเรือนให้มีความละเอียดมากขึ้น โดยจำแนกหมวดหมู่ให้อยู่ในระดับย่อยทั้งค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับอุปโภคบริโภค และค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอุปโภคบริโภค เช่น ค่าอาหาร ค่าเดินทาง ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา เป็นต้น เพื่อศึกษาว่าค่าใช้จ่ายแต่ละประเภทมีความสัมพันธ์กับ

เงินออมและหนี้สินของครัวเรือนแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดมาตรการลดภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือนได้อย่างตรงจุดมากยิ่งขึ้น

2.2 การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาในพื้นที่ระดับย่อย เช่น จังหวัด หรือพื้นที่ที่มีลักษณะที่น่าสนใจ เช่น พื้นที่กลุ่มจังหวัดเกษตรกรรม พื้นที่กลุ่มจังหวัดท่องเที่ยว เป็นต้น เพื่อให้เห็นความแตกต่างของภายในกลุ่มได้ชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับเงินออมและหนี้สินแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค การวิเคราะห์ในระดับพื้นที่ที่มีความใกล้เคียงกันทั้งเศรษฐกิจและสังคมอาจช่วยอธิบายความแตกต่างดังกล่าวได้ดียิ่งขึ้น และนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- กมลพรรณ โคจรตระกูล และ ศิวพงศ์ อีระอำพน. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อการก่อหนี้ครัวเรือนในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*, 5(4), 171-186.
- กานต์พิชชา กองคนขวา, สุภัญญา จินดาธรรม, วรัญญา ต่อนรับ และ ณัฐพร ปาละวงศ์ (2564). ปัจจัยเชิงสาเหตุต่อการบริหารหนี้ส่วนบุคคลของกลุ่มวัยทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา: ในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 14(1), 41-71.
- กานต์มณี การินทร์. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาระหนี้ครัวเรือนในสถานการณ์ช่วงโควิด-19 ของเกษตรกรในเขตตำบลสะแกโพรง จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(2), 458-472.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2565). รายงานผลการสำรวจทักษะทางการเงินของไทย ปี 2565. สืบค้นจาก <https://www.bot.or.th/content/dam/bot/image/research-and-publications/2565ThaiFLsurvey.pdf>.
- _____. (2568). รายงานการติดตามเสถียรภาพระบบการเงิน ปี 2568. สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/research-and-publications/reports/financial-stability-report/FS_Review_2025.pdf.
- นันทกา นันทวิสัย. (2552). การศึกษาเปรียบเทียบภาวะการออมของครัวเรือนในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร. (เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- ปรีศนา ส่งศรี, กมลลักษณ์ จันทน์ปาน, วิจิต จรุงสุจริตกุล และ นิภารัตน์ นิกตริพงศ์. (2566). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับหนี้สินภาคครัวเรือนในช่วง การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารวิชาการคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 2(1), 99-123.
- ภัทรนันท์ สงวนวัฒนารักษ์, อีรศักดิ์ ทรัพย์วโรบล และ กนกวรรณ จันทน์เจริญชัย. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการก่อหนี้เกินตัวตามวัฏจักรชีวิตของครัวเรือน. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*, 6(2), 25-36.
- ศศิชา หมดมลทิล และ ศิวพงศ์ อีระอำพน. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อภาระหนี้ในระบบและนอกระบบของครัวเรือน. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*, 7(2), 1-14.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2568). การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2568 ทัวราชอาณาจักร. สืบค้นจาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2026/20260505141117_55523.pdf.
- อติพันธ์ วรรณสุริยะ. (2567ก). ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่ออัตราการออมของครัวเรือนไทยหลังวิกฤตโควิด 19. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 6(2), 95-115.
- _____. (2567ข). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อหนี้ของครัวเรือนไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 16(4), 139-158.
- Ando, A., & Modigliani, F. (1963). The "Life Cycle" Hypothesis of Saving: Aggregate Implications and Tests. *The American Economic Review*, 53(1), 55-84.

- Bui, D., Dräger, L., Hayo, B., & Nghiem, G. (2024). *The marginal propensity to consume and household savings during the COVID-19 pandemic: Evidence from Thailand and Vietnam* (Working Paper No. 717). Hannover: Leibniz University Hannover.
- Engel, E. (1857). *Die Productions- und Consumtionsverhältnisse des Königreichs Sachsen. Zeitschrift des Statistischen Bureaus des Königlich Sächsischen Ministeriums des Innern*, 8, 1–54.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2019). *Multivariate Data Analysis*. (8th ed.). Delhi: Cengage Learning India Pvt.Ltd.
- Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. London: Macmillan.
- Kiran, T., & Dhawan, S. (2015). *The impact of family size on savings and consumption expenditure of industrial workers: A cross-sectional study. American Journal of Economics and Business Administration*, 7(4), 177–184.
- Sumastuti, E. (2024). Assessing Household Financial Behavior During COVID-19: A Focus on Expenditure and Savings. *Daengku: Journal of Humanities and Social Sciences Innovation*, 4, 909-919.
- Tafa, S., Bajrami, R., Shabani, G., & Gashi, A. (2022). The impact of the COVID-19 pandemic on household income, consumption, and saving. *Corporate and Business Strategy Review*, 3, 296-305.
- Verbeek, M. J. C. M. (1996). *Pseudo Panel Data*. In L. Mátyás & P. Sevestre (Eds.), *The Econometrics of Panel Data: Handbook of Theory and Applications* (2nd revised ed., pp. 280–292). Dordrecht, Netherlands: Kluwer Academic Publishers.